

Cerrahların yüzyılı-8

Prof. Dr. Kazım ERGİN

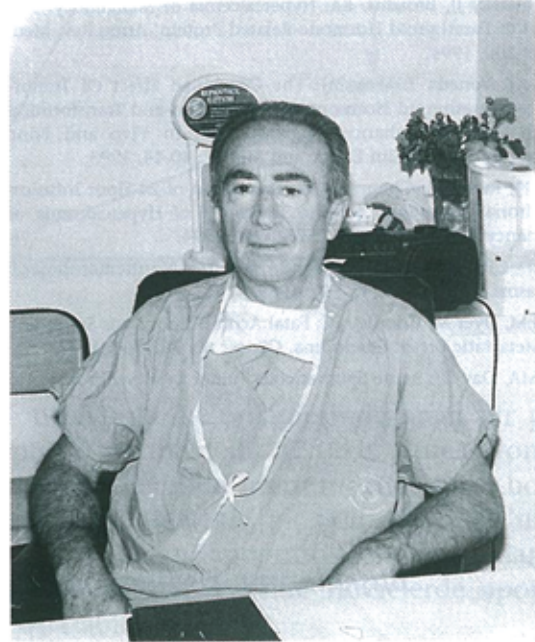
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Anabilim Dalı, Ankara

Jürgen THORWALD

KARANLIKTAKİ KATİL

Semmelweis'in öldüğü sırada, yara enfeksiyonlarının ve yara hastalıklarının çözümüne büyük katkı sağlayacak birinin sınırsız şöhrat ve saygı kazanacağı bu konu üzerinde zaten Londra'da çalışmakta olması Semmelweis'in en büyük trajedisi sayılabilir. O zaman Edinburg ve Glasgow'un dışında adı hiç duyulmamış olan kişi, Glasgow Üniversitesi'nde Profesör olan Joseph Lister'di. 1866 Haziran'ının başlarında onun adını duyduğum zaman, Amerika iç savaşında cerrah olarak çalıştığım tarifi imkansız dört yıl geride kalmıştı. 1886 Haziranında hiçbir sözleşmem olmadan Washington'da yaşıyordum. Bir-iki askeri hastaneye uğruyordum ama nihayet ayrılmak ve birçok yıllardan sonra yeniden Avrupa'ya gitmek istiyordum. Bu günlerde Edinburg'tan bu arada altmış yaşlarına yaklaşmış-james Syme'den bir mektup aldım.

Bu mektup benim Edinburg'u ilk ziyaretimden tanıdığım baba dostum ve danışmanın ona daha önce yazdığım ve bir sahra hastanesindeki cerahat ateşi epidemini anlattığım mektubuma gecikmiş bir yanıt oluşturuyordu. Benim mektubum, ölmekte olan yüzlerce insan arasında yazdığım, "şaşkın ve isyankar çaresizliği" yansıtıyordu ve bizzat Washington hastanelerinin bir bölümünde bile keskin cerahat kokularının hüküm sürdüğü bir döneme rastlıyordu. Syme her zaman olduğu gibi kısa yazmıştı. Fakat, o bir-iki cümle içinde Glasgow'da cerrahi profesörü olan damadı Joseph Lister'in yara hastalıkları, cerahat ateşi

Prof. Dr. Kazım ERGİN

ve ganrenle başa çıkacak bir yolda olduğunu bildiriyordu.

Bu deneylerin bildiğimiz birçoğu gibi rastgele deneyler olmadığını, aksine yara hastalıklarının meydana geliş nedenleri hakkındaki yeni bilgilere dayanan deneyler olduğunu da etkiliyordu. Lister şaşırtıcı başarılar elde etmişti.

Son on yılda yara hastalıklarıyla başetmek için bir çok öneri gösterilmiş, hepsi de başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Fakat yargılarında beni hiç hayal kırıklığına uğratmamış Syme, böyle coşkulu ve güvenli, yazıyorsa, onun bu yargısını dikkate almak gerekirdi. İçinde bulunduğum ruhsal durumda, daha önemsiz haberleri bile izlemeye hazırdım.

Narkozun bulunmasıyla bayram etmenin ne kadar erken olduğunu ve aslında ne kadar korkunç bir düşmanın karşısında bulunduğumuzu bana daha önce yaşananlardan çok, iç savaşta yaşadıklarım öğretmişti.

Böylece zaten düşünmekte olduğum Avrupa yolculuğumu Glasgow'dan başlatmağa çok çabuk karar verdim. 6 Haziran 1866'da Glasgow'a vardım. Lister'e adet üzere bir-iki satır yazdım. O da bana aynı akşam cevap vererek, ertesi gün öğleden sonra Woodside meydanındaki sakın evine davet etti. Lister'in evi Glasgow'un bina okyanusunu andıran ev yığınlarının kenarındaki tek vaha olan parktan bir kaç dakika uzaklıktaydı.

Syme'nin kızı Agnes Lister beni karşıladı. Uysal gözleri ile dar yüzü bende derin bir etki uyandırdı. Heyacanlı olduğunu hissettim, fakat o zaman bunun sebebini anlayamadım. Joseph ve Agnes Lister, Lister'in yeni doğmuş düşünceleri için yapılacak ve on yıldan fazla sürecek savaşın daha başında idiler ve dahası>Listere inanan ve umudunu ona bağlayanların sayısı o kadar az olacaktı ki, onlardan birisinin, tabii bu arada benim de sevinçle karşılanmam gerekecekti. Agnes Lister, kocasının geç kalması dolayısıyla özür diledi. Biraz beklemem için içtenlikle ricada bulundu. *"Kocam çok çok memnun olacak"* deyip bunu birçok kez tekrarladı. *"Meslektaşları tamamen ilgisiz. Hepsi, hastanelerde ortaya çıkan tablonun, doğanın ve tanrının verdiği ve değiştirilemeyecek bir durum olduğuna inanıyorlar. Geriye kalanlar da, sanki bütün ölümlere o nedenmiş gibi hastaneyi yakmaktan başka yol görmüyorlar. Kocamın bu işi değiştireceğine inanıyorsunuz değilmi?"* diye sordu. Ben *"Eğer babanız bu işe inanıyorsa, bu çok şey ifade eder. Ben onsekiz yaşlarındayken Narkozun ilk defa kullanılmasına tanık oldum. O zamana kadar bütün cerrahlar ağrının cerrahinin bir parçası olduğu kuralından memnun görünüyordu. Onlar da ağrıyı tanrının veya doğanın verdiğiğine inanıyor ve onun giderilebileceğini düşünüyorlardı."*

Ben de inanıyordum. Fakat narkozun bulunmasına tanık olduğumdan beri herhangi bir şeyin doğanın eseri olabileceğine ve hiçbir şeyin değiştirilmeyeceğine inanmıyorum".

Lister aşağı-yukarı yarım saat gecikmeyle geldi. Heyecanlı beklentilerle geldiğim Lister'in ben-deki ilk izlenimi düş kırıklığı oldu Lister o

zaman otuz sekiz yaşında idi. Ufak tefek görünüyordu. Yüzü bir mücadelenin yüzü değil, daha çok ruhunda düşmanlık ve münakaşının izi bulunamayan yumuşak bir insanın yüzü idi. Alnındaki terleri sildi. Kolayca ve her zaman terlemeğe olan eğilimi kadar, özellikle heyecanlandığında kekelemesi ve kötü bir konuşmacı oluşu da herhalde onu çekingen yapmıştı. Elleri alışılmadık derecede yumuşaktı. Daha sonraları bir kez kendisini, *"dahi olarak doğmayan, fakat çalışkan, kararlı, düşüncelerinde ve davranışlarında şaşmaz bir kararlılık bulunan bir insan"* olarak tarif edecekti.

Tek başına bu açıklaması onun hayat verimini anlatamazdı, ama belki de bu sözlerinde haklıydı.

Daha çaya oturur oturmaz, bizim askeri hastanedeki yara tedavisinin sonuçları hakkında sorular sormağa başladı. O zamanlar askeri kayıplara ait kesin rakamlar yoktu. Bugün biliyoruz ki 67000 kişi şehit olmuş, yine bir o kadar da hasta ve yaralı da hastanelerde sonradan ölmüştü. Güney eyaletlerinin kayıpları hakkında ise hiç bir bilgi sahibi olunamamıştır. Fakat askeri tahminler ve benim kişisel yaşamımdaki olaylar hastanedeki tabloyu çizmeye yetiyor.

Ağır yara cerahatlenmesinin nedeni olarak kötü havanın gösterildiği eski inanış, iç savaş sırasında da yeterli taraftar bulmuştu. Fransa'daki Chassignac ve Guerin yöntemi yaraları kauçuk ve altın varaklarla atmosfer havasından korumayı deniyorlardı. Amputasyon stumpflarında yine Fransa'da bulunmuş ve mevcut havayı dışarı atacak bir pompası olan "stumph takkeleri" kullanıyordu. Bu yöntemde gerçek başarı çok azdı. Napolyon'un Mısır'daki ordusunda, yaraların çok iyi sonuçlanmasını sıcak iklime bağlayan ve verahat ateşinden kaçınmada sıcaklığın bir rolü olduğuna inanan Fransız cerrahlarından yardımlar isteniyordu. Fakat Lozan'dan Guyot'un sıcak banyoları da çok az sonuç veriyordu. Bunların tam karşısında ise Kiel'den Esmarch'ın soğuk buzlu banyoları vardı. Sonuçlar yine çok başarısızdı. ve herhalde rastlantılara bağlıydı. En etkili yöntem Viyanalı Kern'in Guerin'in aksine, yaraları kapamayıp tamamen sargısız bıraktığı ve adına *"çık yara bakımı"* dediği yöntem görünüyordu. Washington'da da savaş sırasında yapılan yeni

hastaneler "pavyon sistemi" ne göre inşa edilmişti. Çünkü dışarıda, kırdaki aceleyle yapılmış baraka ve çadır hastaneleri yararlıların tek tek barakalara dağıtılmasının cerahat ateşinin, gangrenin ve tetanozun meydana gelişini ve yayılışını önleyici bir rol oynadığını öğretmişti. Binalar rüzgarın zehirli havayı bir binadan ötekine taşımaması için rüzgar yönünde arka arkaya gelmeyecek biçimde yapılmıştı.

Lister özellikle bu en son sözedilen düzenlemenin sonuçlarıyla ilgili görünüyordu. Sorularında o kadar tedbirli ve dikkatliydi ki, ondan yeni ve başarılı bir yara tedavisi öğrenmeğe gelen ben, başlangıçta çok tedirgin oldum. Ona "Bizim hastanelerin birçoğunu gördüm, Washington'da bizim Julidary Square pavyon hastanesinde altı ay çalıştım. Daha sonra Armary Squary Hospital de çalıştım. her tarafta çeşitli ağırlıkta da olsa yara hastalıkları meydana geliyor. Keza yaralıların çeşitli yerlere dağıtılması da kanımca hastalığı önlemekte güvenilir bir yöntem değil" diye açıkladım ve "işte ben de bunun için size geldim" diye ekledim. Fakat Lister bir türlü beni ilgilendiren konuya gelmiyordu. "Bu görüşünüz şu anda Avrupa'da birçok kimseyi düş kırıklığına uğrattacak" diye hemen hemen sabırsız bir ifadeyle söyleyip devam etti : "Hastaları için gittikçe daha çok ateş cehennemi olan hastanelerin bulunduğu gerçeği, bir süredir birçok bilim adamını bu konuda ancak bir tek çözüm olabileceği düşüncesine ulaştırdı : "Mevcut olan eski hastaneleri imha etmek." Özel hastanelerde, özellikle şehir dışındakilerde yapılan ameliyatlardan sonrada meydana gelen yara hastalıklarının, bizim büyük hastanelerdekinden çok daha az oluşu tartışmasız gerçektir. Kloroformun bulunuşu sonucu büyük kazancı olan Edinburgh'lu Profesör Simpson, çevresine bir süredir bazı kimseleri topladı. Bunlar var olan hastaneleri yakma ve bunların yerine sayısız ve küçük -en çok iki hasta alabilecek- çelik kulübeler kurmak istiyorlar. Fakat ben bu yolun doğru olacağına inanmıyorum".

Lister, çok fazla konuşmuş gibi sözünü yarıda kesti. Fakat ben de ona kısa ve tek anlamlı sorumu yönelttim: "Peki doğru yol nerede?" Sorumunbu kadar doğrudan olması belki ona biraz Amerikanvari geldi. Fakat belki de rahatlamış olarak beni hastane salonlarını gözden geçirmeğe davet etti.

Glasgow Üniversitesi o zaman şehrin en eski bölümündeydi. Arabamız kırmızı hastane binasının parke döşeli avlusunda durunca Lister arabadan indi ve onu selamlayan öğrenciler arasından hızlı adımlarla giriş kapısına yöneldi. Binanın bir bölümü yeni yapılmıştı. Geniş bir merdivenden yukarı çıktık. Her katta kapılar geniş iki hasta koğuşuna ve birkaç tane de küçük odaya açılıyordu. Nihayet Bister bir koğuşun kapısında durdu ve kapıyı açtı. Birbirinden iyice ayrılmış ve uzaklaştırılmış yataklar ve o zamana göre çok büyük ve çok sayıda pencereler gördüm. Daha içeri adımını atar atmaz, algıladığım birşe beni durdurdu. Ne olduğunu hemen anlayamadım. Ancak Lister'in gittiği hasta yatağına kadar olan yolun yarısına vardığımda bu koğuşta alışılmamış şeyin ne olduğunu anladım. Geçmiş yıllardan tanıdığım bütün cerrahi koğuşlardan farklı birşey: Koku

Lister istemez durdum ve burnumu koku almak için her tarafa çevirdim. Fakat algıladığım şey değişmedi. O zamana kadar cerahatin o iğrenç, o her yere sinen o çok pis, cerrahların üstünde onları evlerine kadar izleyen cerahat kokusu olmayan hiçbir hastane, hiçbir ameliyathane ve hiçbir cerrahi koğuşu görmemiştim. Buranın havasında o koku yoktu. Ya da hiç olmazsa farkına varılacak kadar yoktu veya başka tanınmamış bir ilaç kokusuyla örtülmüştü.

Lister ilk hasta yatağına vardı ve yüzünü bana döndü. "Lütfen yaklaşın". Sesinde sakın olmağa çalışan, fakat bastırılmayan bir gerilim seziliyordu.

Yatakta genç ve oldukça kuvvetli görünen bir hasta yatıyordu. Muhtemelen bir işçi idi. Lister'e müteşekkir bir ifadeyle bakıyordu. Nabzını ölçmek için kolunu Lister'e uzattı, sağlıklı dilini kontrol için gösterdi.

Lister "Bu John" diye hastayı tanıttı. "19 Mayıs'ta bir demir eritme fırınındaki ağır bir kazadan üç saat sonra bize getirildi. Yarım ton ağırlığındaki kumla dolu bir demir taşıma kabı kopup bacağına düşmüş. Böylece alt bacakta kaval kemiğinin ucu yaradan dışarı çıkmıştı. Size sormak istiyorum. Bu hastayı tedavi edecek cerrah siz olsanız ne yapardınız?"

O zamanki duruma göre bu soruya cevap vermek için fazla düşünmeğe gerek yoktu. Kural açık kırıkların ancak çok hafiflerinde

yaralanmış ekstremitayı kurtarma şansının olabileceğiydi. Bütün açık kırıkların çok büyük bir bölümünde en geç üç gün içinde cerahat ateşi veya gangren meydana gelirdi. Bundan dolayı hiç olmazsa yaralı ekstremitenin bir güdüğünü kurtarmak için amputasyon, yani bacağı kesip atmak gerekirdi.

Bunun için şöyle cevap verdim *"Ben olsam hemen ampute ederdim"*.

Lister hiç sesini çıkarmadan hastanın belden aşağısını örten nevresimi açtı. Böyle yüzlerce vakada görmüş olduğum tablonun bulunmayışını hayretle gördüm. Gözümün önünde ampute edilmiş bir bacak, güdüğü yoktu. İki bacak da mevcuttu. Ancak biri ötekinden biraz daha ince görünüyordu. Onun alt kısmı bir tür metal bir yaprak ile sarılmıştı. Yorganın açılmasına rağmen, hiçbir yaranın onsuz olmayacağı cerahat kokusu da gelmemişti. Sadece öteki kimyasal ilaç kokusu öncekinden daha kuvvetli duyuluyordu.

Lister hasta bacağına doğru eğildi ve nazik elleriyle folyoyu çözdü. Onun altında pamuklu bir sargı maddesi vardı. Bu sargı kanla ve yara serumu ile bir yara kabuğu gibi sertleşmişti.

Yarayı açar açmaz Lister biraz doğrulup başını kaldırdı. Bana baktığında gözlerindeki ifadede gerilim gitmiş, yerini sevinç ve hatta mutluluğa bırakmıştı.

Problem sadece hastalıklı cerahatlenmenin olmayışı değildi. Binlerce yıllık tıp öğretisinde iyileşmenin habercisi olarak kabul edilmiş "iyi cerahat" ten de eser yoktu. Bunun yerine kaval kemiğinin şimdiden kaynamış ve gül renkli bölümlerine doğru genişleyen salıklı görünen bir granülasyon dikkatimi çekti. "Bu mutlu bir rastlantı veya bir mucize" diye söylendim. Lister cevap vermedi. O zamana kadar dikkat etmediğim genç bir doktoro işaret ederek çağırdı. Bana "Bu benim asistanım Dr. Mc Fee" diye tanıttıktan sonra ona dönerek: "Şimdiye kadar olduğu kadar olduğu şekilde tekrar saralım" dedikten sonra "Yürüyüşümüze devam edelim mi?" diye sordu.

herhangi bir soru sormaktan ya da bir kelime konuşmaktan aciz sadece başımı salladım.

İçimde bir düşünce biçiminin yıkılacağı ve bir yenisinin bina edilmesinin gerekeceğini tartışırken, "tesadüf" platformundan kendimi

kurtarmam gerektiğini hissederken Mc Fee yanımıza geldi. Elinde bir kap vardı ve içinde hafif nemli bir sıvı bulunan bu kaptan buram buram koğuştaki duyduğum o değişik yeni ilaçlı koku gelmekteydi.

Bu esnada Lister bir sonraki hasta yatağına yaklaşmıştı. Onu izledim. Yatakta zayıf, solgun bir çocuk yüzü ile karşılaştım. Çok kan kaybetmiş, aç kalmış ve bitkin görünüyordu. Gözleri olağanüstü büyük, kokulu bir şekilde genişlemiş ve hareketsizdi. Lister alnını okşarken "Bu Charlie" kdiye alçak sesle tanıttı. Bana öyle geldi ki Lister'in sesi her hasta yatağının yanında, yeniden ona hakim olan gerilimin etkisiyle biraz titriyordu. "Size bir kere daha bir soru sormak istiyorum. Bu küçük yaramaz size getirilmiş olsaydı onu en iyi şekilde nasıl tedavi ederdimiz? Yolcularla dolu olan bir otobüsün iki tekerleği 23 Haziran'da onu bacağından yakalamış ve üstünden geçmişti. Kaval kemiği ve baldır kemiği birlikte kırılmıştı. Kırık uçları, geniş ve kenarları yırtılmış bir yaranın içindeydi. Çocuk, kan kaybı ve şoktan baygın bir haldeydi. Nabız 168 di ve çok zor alınabiliyordu."

Lister benden boş yere cevap bekliyordu. Çünkü o zamanki genel bilgilere göre bu soruya cevap vermek çok zordu. Benim bilgime ve tecrübeme göre bu soruya cevap vermek çok zordu. Benim bilgime ve tecrübeme göre burada bir amputasyon bile yapılamazdı. Zira çocuk bu ameliyatı kaldıramaz ve ölürdü.

Belki de Lister benden bir cevap da beklemiyordu. Çünkü cevabın ne olacağını o da biliyordu. Hastanın battaniyesini açıp yavaşça ve neredeyse tereddütle sargıyı kaldırdı Sanki bu yatakta da (özellikle diğerlerinden daha çok bu yatakta) umutlarını ve inançlarını tehdit edecek bir kötü sürprizden korkuyordu. Yara açılınca rahatladı ve dudaklarından çok hafif, duyulur duyulmaz rahat bir nefes verdi.

Yara çok büyüktü. Kırık kaval kemiğinin iki ucu da yaranın içinde serbest duruyordu. Üst ucu kısmen granülasyon dokusuyla kaplanmıştı bile. Alt ucu ise bizim savaş hastanelerimizde gördüğüm ve kuvvetlice cerahatlenme ile sağlam kısımlardan ayrılan binlerce kemik gibi beyiz ve kırmızı idi. Fakat burada da cerahat göremedim.

"Eğer bir yaraya çürüme giremezse vücut cansız

olan bir kemiği bile rezorbe eder". Lister bu sözleri söyleyip aynı sözleri bir defa daha, teker teker, ona şimdi aşikar olmuş yeni bir olgu gibi tekrarladı. Biraz doğrularak "Bu çocuk için hiçbir umudum yoktu, fakat zannederim yaşayacak" diye devam etti. Bir kere dah insana dokunan çocuksu bir sevinçle : "O gerçekten yaşayacak" dedi.

Ben şaşırılmış bir halde "sizinle beraber umut ediyorum, sizinle birlikte inanıyorum. Fakat bilmeceler içinde kaldım.Acaba bunlar rastlantı mı, mucize mi? Bilmiyorum". Lister cevapla : "Ben de henüz bilmiyorum. Mucize olmasını umuyorum. Bunu her gün yeniden umuyorum Fakat henüz bilmiyorum."Mc Fee küçücük çocuk bacağını sararken o da dikkatle izliyordu. Bir süre sustu. Nihayet doğruldu ve bana "geliniz" diyerek "Sizi odama rica edebilir miyim? Orada şimdi gördüğünüz bu şeyler üzerine size daha çok şeyler söylerim." diye devam etti.

Lister'in çalışma odası, Glasgow Üniversite binasının batı kulesinde cerrah dershanesinin yanındaydı. biraz sonda orada yukarıda sırtımı pencereye yaslamıştım, Lister de o hızlı adımlarıyla odada bir duvardan ötekine gidip geliyordu. Bu sırada, başlangıçta dura dura ve birkaç kere ara vererek bana yara tedavisinde kendi yöntemini anlatıyor ve kendi tecrübelerine nasıl vardığını, neden böyle deney yapmayı düşündüğünü anlatıyordu, "Yara cerahatlenmesi, iltihaplanma ve öldürücü yara hastalıkları hakkındaki sorular beni hep ilgilendirirdi. Londra'da Erichsen'in yanında öğrenimimi yaparken o, gazların ve yerden çıkan hastalık yapıcı buharların hastaneler üzerinde biriktiğini, oradan yaralara inerek mayalanma ve çürümeye neden olduklarını kabul ederdi. Havada tihlikeli sınırlara varmadan böyle gaz ve hastalık yapıcı buhardan ne kadar bulunabileceğini kesinlikle hesaplardı. Fakat 1849'da Londra'da ameliyat edilenlerde meydana gelen hastane gangreni epidemisinde bu gaz teorisinden şüphe etmeğe başladım. Elimizde hiç olmazsa bazan bize yardımcı olabilen tek bir ilaç vardı. Yaraları cehennem taşı ile yakıyorduk. tabii cehennem taşı gazları ve buharları yok edemezdi. Olsa olsa yaranın içine inmiş olan az miktardaki gazı yok edemezdi. Olsa olsa yaranın içine inmiş olan az miktardaki gazı yok edebilirdi. En azından ben böyle düşünüyordum. Tabii bana karşı şu tez ileri sürülebilirdi : Cehennem taşı maddesi sadece daha önce

gazlar dolayısıyla oluşmuş çürüme sürecini duraklatıyordu. Bir buçuk yoldan fazla bir zaman sonra, Anderson bana gelinceye kadar geçen çaman içinde, yara tedavisi konusunda pek aydınlığa çıkamadım. Anderson Glasgow'da kimya profesörü idi. Onunla birçok kez yyara hastalıkları ve bunların birçoğunda çürük doku veya diğer maddelerin çürüme ve mayalanması arasında bir yakınlık olduğu gerçeği üzerinde tartışmıştık. Şimdi bana sürpriz olarak "Comptes Rendus Hebdomadaires" isimli Fransız dergisinin 1863 Temmuz sayısında okuduğu bir yazı getirmişti. Makalenin başlığı şöyleydi : "Recherches sur la putrefaction". Yazarın adı Louis Pasteur'du. "Onu tanımıyor musunuz? diye sordu. Doğrusu o zaman o ismi henüz duymadığımı itiraf etmek zorunda kaldım.

Lister devamla: "Mutlaka ileride onunla işiniz olacak. Büyük bir kimyager ve düşünceleri geniş bir kişi olmalı. Bizim için çok geniş ve karanlık bir dünyada o yolunu bulabilmektedir. Pasteur'un ne bulduğunu size kısaca bildirmeliyim. 1863'te Pasteur uzun zamandan beri mayalanma mekanizmalarının deneyi ile uğraşıyordu ve mayalanma maddesinin içinde dikkatli mikroskopik tetkikler sonucu daima çok küçük canlılar saptadı. Bu küçük canlıların sayısı bazen bir gecede çığ gibi büyüyordu. Bu artış, mayalanma mekanizmasının kuvvetlendirilmesi ile beraber oluyordu. Pasteur, mayalanma ve çürümenin nedeninin bu canlılar olduğu sonucuna vardı. Nerede mayalanma ve çürüme varsa, orada bu canlıların büyüme çeşitli biçimleri de vardı. Pasteur mayalanmakta olan maddeyi kaynatıp veya sadece kuvvetle ısıttığında bu canlıların gelişmesi aniden sona eriyordu. Örneğin, şarapta ve sütte normalde meydana gelecek mayalanma, bu içeceklerin kızdırılması ile önlenebiliyordu. Mayalanma, bu içeceklerin kızdırılması ile önlenebiliyordu. Mayalanma vve çürümenin nedeni olarak tanımadığımız küçük canlıların gösterildiği Pasteur'un tezi, bütün uzmanlardan şiddetli tepki gördü. Onlara göre bu küçük canlılar -eğer varsa- mayalanmanın nedeni değil, olsa olsa sonucu olabilirdi: Yani herhangi bir yeni moleküler kombinasyonun sonucu. Fkat teorisinin reddedilmesi Pasteur'ü çalışmasına devam zorladı ve nihayet, hiç olmasızı bana göre, rakiplerini yere serdiği bir deney yaptı".

Lister sustu, masaya giderek bir çantadan bir kağıt çıkardı. Üzerinde bir şekil çizilmiş olan bu kağıdı bana uzattı. Bu şekil geniş karınlı bir cam şişeydi. Şişe boynu çok uzun ve inceydi. Üst ucunda bu boyun hafif bir eğimli yana dönüyordu. Daha sonra aşağıya dönüp neredeyse şişenin durduğu masanın hizasına kadar iniyordu. Ondan sonra tekrar hafifçe yukarı dönüyor ve açık bir uçla sonlanıyordu.

Lister: "Böyle şişelerle Psteur, küçük canlıların çürüme ve mayalanma meydana getirdiklerini gösterdi. Bir sıvının mayalanmağa başlayabilmesi için dışardan mikoplarla temas etmesi gerektiğini göstermek istiyordui. Eğer bunu kanıtlayabilirse karşıt teori olan mikropaların bizzat mayalanmadan oluştuğu tezini çürütecekti.

Bunun için Pasteur bu şişeleri et suyu veya sütle doldurup kaynatı. Hiçbir şey olmadı. Herhangi bir bozulma veya mayalanma meydana gelmedi. Eğer mikropalar dışarıdan, yani havadan ve ondaki toz partiküllerinden et suyu ve süte ulaşmak isterlerse, bu uzun şişe boynunu geçmek zorundaydılar ve Pasteur mikropaların en alt kıvrımının dibine çarptıklarını ve şişe karnına kadar ulaşamadıklarını düşünüyordu. Eğer bu doğru ise, şişe eğilerek şişedeki sıvı ince boynundan Pasteur'ün düşüncesine göre mikropaların yapışıp kaldığı en alt kıvrıma kadar akıtılırsa, sıvının buraya değdiği andan itibaren mayalanmanın başlaması gerekirdi. Şişeyi eğdi ve beklemeye başladı. Fakat çok beklemesi gerekmeyecekti. Önceden mikropsuz olan sıvıda kısa bir süre sonra mikropalar saptandı. bu mikropalar korkunç bir hızla çoğalmaktaydılar ve mayalanma başlamıştı."

Lister bir kez daha sustu. Daha sonra "Pasteur'ün buyuşundan haberdar olduğum zaman içimden neler geçtiğini tahmin edebiliyor musunuz? Çürüme yapan mikropalar, şişenin boyundan geçerek çürüme üretmek için sıvıya varmışlardı. Burada hastanede de açık kırıkla yatmakta olan hastalarda şaşmaz bir şekilde gangren meydana geldiği halde kapalı kırıklar cerahat ateşi ve gangren olmadan iyileşiyorlardı. burda şşyle bir paralellik ortaya çıkıyordu: Aynı veya benzeri çürüme yapan mikropalar da açık yaralardan giriyorlar ve önce yara içini sonra da vücudu zehirliyorlardı. Bu andan itibaren mikropaların yarayar girmesiyle yara cerahatlenmesi, gangren ve pyemi meydana

getirdiklerini kanıtlamayı düşündüm. Fakat bunu göstermek çok zordu. Yara ağzını şişenin eğri boynu gibi yapamazdım. Düşünülen mikropaların yaraya giden yolunu kesecek başka bir filtre meydana getirmeliydim."

Yeniden masaya yaklaşarak oradan bir parça, koyu kıvamlı, zifte benzer ve keskin kokulu bir madde aldı. Sonra tekrar bana: "Pasteur'ün bildirisini okuduktan çok kısa bir zaman sonra öğrendim ki, Dr, Crooks adlı ybiri Carlisle'deki pirinç tarlalarında çöken sularda meydana gelen çürüme kokusunu kimyasal bir madde ile bertaraf etmiş. Bu madde Phenol veya Karbol asidi imiş ve kömür katranından elde edilen bir preparatmış. İşte buradaki onun henüz çözülmemiş sert hali. Pasteur'e göre çürümeğe neden olan mikropaların yok edilmesi, çürüme kokusunun ortadan kalmasına yol açmıştır. Eğer bu mikropalar gerçekten yok edilebilmişse bu sadece karbol asidi sayesinde olmuştur. Öyleyse eğer ber yaraları karbol asaidi eriyiğine batırılmış bir madde ile örtersem, belki de bu sargı Pasteur'ün şişe boynu gibi etki ederek mikropaları yaradan uzak tutan bir filtre yerine geçer. İşte benim düşünce tarzım bu idi ve size söyleyebileceğim her şey de bu. Çünkü ben bu plana göre hareket ettim ve sadece size gösterdiğim vakalarda değil, birçok vakada uyguladım. Bu şekilde tedavi edilen hastalardan bugüne kadar ancak bir tek tanesini kaybettim. Onda da ikinci küçük bir yarayı görmemiş ve ykarbol asidi sargısı ile sarmamıştım. Öteki bütün tedavi edilenler şifaya kavuştu. Onlar sadece gangren ve cerahat ateşi görmemekle kalmadılar, çoğunun yaralarında hiç cerahat olmadı. Bundan dolayı şöyle bir soru akla geliyor: Acaba iyi, şifa verici cerahat inancı yanlış tamellere mi dayanıyor? Şimdiye kadar tanık olduğum mucize o kadar büyük ki, ben de şüpheyi düşmek için kendimi zorluyorum. Her sargı açışım bu şüphe ile başlıyor fakat şüpheler gittikçe azalıyor. Bu şüpheyi besleyecek bir zemin yok artık."

Kendi işine yıkılmaz bir inanç ile bağlanan kimselere olan hayranlığımın en büyüğü, hayatımın sonuna kadar Lister'e ait olacaktır. Birçok kereler düşmünlükler kazanmış, İngiliz cerrahların çoğu tarafından dışlanmış olduğu halde bu büyük insan kendi koşullarında kurmuş olduğu imparatorlukta yoluna devam etti. Kendini derinden sarsan kötü sonuçlar zaman zaman yine başına geliy-

ordu. Bugün bu kötü sonuçların bir bilmece olmadığı bilinmektedir, ama o zaman bütün ilerlemelere rağmen Lister'in bildiği de benim bildiğimden fazla değildi. Önceleri tercihen tedavi ettiği açık kırık yaralarının bir çoğu vaka daha ona gelmeden enfekte idiler. Lister'in özellikle böyle uygun olmayan vakalarda aldığı birçok iyi sonuç gerçekten mucize sayılırdı.

Elbette bu gibi vakalarda düş kırıklıkları da eksik olmazdı. Fakat Lister daima bunların da üstesinden gelirdi.

Bu karanlıktaki katile karşı, kelimenin tam manasıyla el yordamı ile bazan da şaşkınlık içinde yapılan bir savaştı. Bu katilin varlığına inanıyor, fakat bir türlü göremiyor ve onun hayat tarzını incelemiyordu.

Karbol sargısından daha ileriye gitti. Ellerini ve enstrümanlarını karbol asidi ile yıkamağa başları. Çünkü bu mini canlıların havadan el ve enstrümanlara yapışabileceğini, sonra da buradan temasla yaraya geçebileceğini düşünüyordu. Fakat bunlarla da yetinmedi. Havada yüzmekte olan canlıların daha yukarıya yaraya yaklaşımadan, ameliyat alanından yok edilebilmesi için bir çare arıyordu. Ameliyat alanının üzerinde koyu bir karbol dumanı oluşturacak püskürtme aletleri yaptı. Bu aletler başlangıçta bir asistan tarafından elle çalıştırılıyordu. Daha sonra bu püskürtme için bir buhar sistemi kullandı. Karbol dumanı, öksürük ve başağrısına sebep oluyor, operatör ve asistanları ıslatıyordu. Fakat Lister yanıtılamıyordu. Şimdi artık hastaların ameliyat bölgesinin derisini de karbol asidi eriyiği ile yıkamağa, bu bölgeyi karbol emdirilmiş bezlerle kapatmağa başlamıştı. Sadece deri kesisi yapacağı yeri açık bırakıyordu.

Eşi görülmemiş bir sabırla, ameliyatta kullandığı iplikler için, mini canlı bulundurmayan bir materyal arıyordu. 1868 Noel'ini Upton'daki baba evinde, karısı Agnes ile geçirdi. Fakat burada bile düşünceleri ona bir türlü huzur vermiyordu. Babasının eski çalışma odasında yeğeni Riokman John'a asiste ettirerek, narkotize edilmiş bir danayı ameliyat ediyor ve bir kısım damarlarını, daha önce dört saat karbol asidi ereyiğinden tutulmuş çeşitli katgütlere bağlıyordu. Bunların mini canlı taşımayacağını umut ediyor, hatta eriyip emileceğini de düşünüyordu. Hayvanı dört hafta sonra kestiklerinde Lister hayvanın vücudunun

derinliklerinde ligtaürlerin hiçbir cerahatlenme meydana getirmemiş olduğunu ve ayrıca çevre dokular tarafından da tamamen emildiğini saptadı. Geleceğin cerrahisinde damarları bağlamanın temel ilkelerini böylece koydu.

Fakat İngiltere'de daima kendi başarıları ile yalnız kaldı. Onun kişiliğinde peygamberlerin çok eski mucizeleri gerçekleşiyor, ne yazık ki kendi anavatanında geçerli olmuyordu. Fakat 1869/70'de Lister Almanya'dan aldığı haberlerden o sessiz tavrı ile çok mutlu oldu.

Daha 1867 yılında "Lancet" ile Listerin buluşu yayınlanır yayınlanmaz, Leipzig'li cerrahi profesörü ve deri transplantasyonunda bir yöntemin bulucusu Karl Thiersch hemen Lister'in sistemini uyguladı. Çünkü kliniğindeki yara hastalarındaki çılgınca artış onu şaşkına çevirmişti. Şimdi, daha üç yıl geçmeden kliniğinin tamamının değiştiğini, ve hemen hemen hiçbir gangren ve piyemi görmediğini bildiriyordu. Thiersch'i, Berlin Charite hastanesinin cerrahi kliniği direktörü Adolf Von Bardeleben izledi. asistanı A.W. Schultze ilk Alman cerrah olarak Lister'in yanına onun yara tedavisini etüd etmek için gitti. Dönüşünde Lister'in bulunuşu Berlin Charite hastanesinde temel yöntem olarak uyguladı.

Onu, 1872 yılında Halle'de tanınmış Alman cerrahi Richard Von Volkmann, sonra Münih'te Profesör Nussbaum izledi. Nussbaum'un kliniğinde yara hastalıkları o kadar çoğalmıştı ki, bütün hastaların yüzde sekizi bundan etkileniyordu. Nussbaum, Lister'in yöntemine kesinlikle uydu ve tahmin edilemez bir mucizeye tanık oldu. Gangren ve yara ateşi, savaş alanını terketti. Bu başarı bildirileri, yara hastalıklarında yüzyıllardır yerleşmiş eski inanç dünyasını öyle şiddetle sarstı ki "İngiltere'nin cerrahi tanrıalarının körlüklerinden ne zaman kurtulacakları" sorusu ön plana çıktı.

Bu arada Lister, Glasgow'dan ayrılmıştı. İngilterenin kalbi Londra'da, öğretilerini daha iyi yayabileceği umuduyla başkentte bir Profesörlük için başvuruda bulundu. James Syme bir felç sonucu konuşmasını da kaybedip Edinburgh'taki kliniğini daha fazla yürütemeyince onun yerini Lister aldı. Glasgow'dan Edinburgh'a giderken kucağında Pasteur'ün canlı mikroplarla ilk deneylerini yaptığı şişe duruyordu. Edinburgh'ta kısa süre içinde Syme'nin eski hastanesinden yangı ve cerahat ateşini kovdu.

Onun öğrencileri, cerrahi tarihinde cerahat kokusunu bir cerrahi servisinin yazgısı hatta gerekli bir parçası olarak görmeyen ilk öğrencilerdi. Buna karşın edinburgh'ta da yalnız başına, sadece öğrencileri veya öğrenmek için yanına gelen bir-iki çoğu yabancı hekim tarafından takdir edilmekle kaldı. Belki de bu yalnızlık ve artık bastırılmayan kabul edilme ve cesaretlendirilme arzusudur ki, Lister'i 1875'te Almanya'ya gitmeğe zorladı. Bu yolculuk ülkesinde kabul görmeyen birinin, Alman Üniversitelerindeki zafer geçidi oldu.

Bunu Birleşik Devletler'e yapılan bir gezi izledi. Onu Philadelphia'daki uluslararası kongrede gördüm. Daha sonraları Boston ve New York'ta kendi yöntemine göre abseleri açtığına ve büyük beğeni topladığına tanık oldum. Fakat o gittikten sonra, yeniden uzun bir süre devam edecek eski alışkanlıklarına dönüyorlardı.

Lister, İngiltere'ye döndüğünde değişmişti. İlk kez kamuoyu önündeki başarısını hissediyordu. Yeni bir güvenle dopdoluydu.

Böylece bir kez daha Londra'da bir kürsü için başvurma kuvvet ve kudretini kendinde buldu. Orada Almanya'da olduğu gibi kendi vatanına da yöntemini kazandırmayı deneyecekti. 1877'de Londra'daki Kraliyet Üniversitesi'nin ünlü cerrahı sir William Ferguson ölünce, karşıt fikirli eleştirilere rağmen, yerine Lister atandı.

Lister 1 Ekim 1877'de Londra'da açılış dersini

verdi. Bu onun için yine bir düş kırıklığı oldu. Doğal olarak, on yıldan fazladır üzerinde durduğu şeylerden bahsediyordu: Çürüme üzerinde kendi düşüncesine göre yara hastalıklarını oluşturan canlı mikroplar hakkında konuşuyordu. Kürsüde süt şişesinde havadaki canlıların mayalanma meydana getiren etkisine ait deney yapıyordu. Bir kez daha aşağılanma ve alayon çukuruna düşüyordu. Dershane boş kalmıştı. Koşullarındaki hastabakıcıları onun "Deli gibi temizliğine" karşı çıkıyorlardı. O, Edinburgh'tan Londra'ya gelirken beraberinde gelen ve Londra hastanesinde ilk kez çürüme, cerahat ve gangren kokusunu duyan dört asistanı Stewart, Cheyne, Altham ve Dobie ile yalnız kalıyordu.

Eğer Lister on yıl önce umudunu keybetmediyse, herhalde şimdi de artık kaybetmezdi. Buna bir neden de yoktu. O Londra'da bütün sabrı ve sessiz inadı ile öğrencilerin kalbini kazanmaya çalışırken, zaferini sergilediği Almanya'da onun on yıldan fazladır savaştığı ve bütün karşıtlarını körlük ve haksızlıktan kurtaracak bir gelişme tamamlanmıştı bile.

Küçük bir alman kasabası olan wollstein'da o zaman hiç tanınmayan bir köy hekimi, Pasteur'ün tahmin ettiği ve Lister'in bütün yöntemini onun üzerine oturttuğu şeyi kanıtlamıştı: Cerahat, yangı ve ateş yapan, yaşayan küçük canlılar veya "mikroplar"

Bu tanınmış köy hekimi Robert Koch'tu

Devam edecek